

Hallintovaliokunta (HaV@eduskunta.fi), kokous 17.5.2024 klo 11.30
HE 28/2024 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 20 ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 28/2024 vp)

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta liittyen hallituksen esitykseen vastaanottolain (746/2011) muuttamisesta.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksen tarkoitus on pienentää kansainvälistä suojelua tai tilapäistä suojelua hakevalle sekä vailla kotikuntaa olevalle ihmiskaupan uhrille myönnettävää vastaanottoraha sekä ilman huoltajaa suojelua hakevalle vastaanottokeskuksessa asuvalle lapselle myönnettävää käyttörahaa. Tarkoitus on saattaa tämä tuki samalle tasolle kuin välttämättömänä toimeentulotukena myönnettävä toimeentulotuen laskennallinen ravintomenojen määrä, joka maksetaan esimerkiksi ilman oleskelulupaa maassa olevalle tai välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa tarvitsevalle tilapäisesti maassa olevalle.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Kuten esittelytekstissä todetaan, hallituksen esityksessä ei määritellä vastaanottorahaa saavan asiakkaan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistasoa. On selvää, että vastaanottorahan määrä on jo nykyisellään niin pieni, että toimeentulo sen varassa mahdollistaa vain minimitason toimeentulon. Esitetyt leikkaukset saattavat tuntua pieniltä euromääräisesti, mutta ne ovat prosentuaalisesti kuitenkin merkittäviä ja yhdistettynä indeksijäädytykseen saattavat johtaa lapsiperheitä taloudelliseen ahdinkoon ja tilanteeseen, jossa perustuslain 19 § 1 momentin ihmisarvoisen elämän edellytykset eivät täyty täysimääräisesti. Tällä voi olla pitkäaikaisia haittavaikutuksia lapsiin.

Lausuntokierroksen jälkeen tehdyt muutokset vastaanottorahan määrään yksinhuoltajille ja 10–17-vuotiaille lapsille ovat tervetulleita, mutta eivät poista sitä, että suojelua hakevien perheiden taloudellinen tilanne heikkenee. Lastensuojelun Keskusliitto huomauttaa, että YK:n Lapsen oikeuksien komitea on ottanut kantaa turvapaikanhakijalasten ja muiden vailla pysyvää oleskeluoikeutta olevien lasten asemaan tuoreissa päätelmissään Suomelle. Komitean mukaan Suomen tulee varmistaa riittävä elintaso kaikille

lapsille ja välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin. Komitea mainitsee tässä yhteydessä erikseen turvapaikanhakijalapsen ja laittomasti maassa oleskelevat lapset, ja vaatii leikkausten sijaan päinvastoin parantamaan näiden lasten taloudellista tilannetta lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia.¹

Keskusliitto toteaa, että turvapaikkahakemuksen käsittely kestää kuukausia – tällä hetkellä keskimääräinen käsittelyaika Maahanmuuttovirastossa on noin kuusi kuukautta, mutta riippuen oleskelulupaa hakevien määrästä käsittely voi kestää jopa vuoden tai enemmänkin. Lasten elämässä tämä on pitkä aika. Odottelu epävarmuuden tilassa on muutoinkin stressaavaa ja perheiden tilanne voi kärjistyä taloudellisen ahdingon vuoksi entisestään. Huoltajien huonovointisuus vaarantaa lasten hyvinvoinnin, kun esimerkiksi riski perheväkivallalle kasvaa, ja saatetaan tarvita myös lastensuojelutoimenpiteitä. Tällöin vastaanottorahassa saavutetut säästöt valuvat hyvin nopeasti hukkaan.

Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, että toimeentulovaikeuksilla on haitallinen vaikutus lasten kasvuun ja kehitykselle. Tutkimus osoittaa, että toimeentulo-ongelmat lisäävät vanhempien ahdistusta ja masennusta. Tämä vaikuttaa vanhemmuuden laatuun ja heijastuu lasten hyvinvointiin ja mielenterveyteen.² Köyhyydellä on osoitettu olevan yhteys lastensuojelun sijoituksiin: mitä suurempi on toimeentulotukea saavien perheiden osuus kunnassa, sitä enemmän siellä on kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia. Tulos kertoo, ettei toimeentulotuki pysty suojaamaan lasta riittävästi.³

Lapsiperheiden osalta tulisi varmistua siitä, että perustuslain 19 § 3 momentin mukainen julkisen vallan velvollisuus tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu toteutuu myös turvapaikkaprosessin aikana.

¹ CRC/C/FIN/CO/5–6, kohta 35 a ja b

² Esim. Sakari Karvonen & Minna Salmi (toim.) 2016. Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. THL, Työpaperi 30/2016, 37–41.

³ Perhekoon ja etuuksien rooli lapsiperheköyhyyteen EU:ssa ja toimeentulotuen yhteys lastensuojelun lukuihin Suomessa. Joel Manner 15.5.2024, diaesitys Itsenäisyyden juhluvuoden rahasto Itä-Länsi Lapsiperheiden pienituloisuus ja sosiaaliturvaedut -hankkeen tilaisuudessa eduskunnassa. Perustui vielä julkaisemattomaan olevaan artikkeliin: Ilmakunnas, I., Mäkinen, L., & Hiilamo, A. (2024). The role of social transfers in reducing the poverty risk for larger families in the European Union. *International Journal of Social Welfare*, April 2024 (Ahead of Print), 1–19.